

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 23.

Torsdagen den 23 april.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 9 äfvensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nis 7 a och 45—49.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 5 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande af förslag till inrättande af en frilagersinstitution, dels ock utredning af frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 31.

Fortsattes behandlingen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

48 punkten.

Herr Boström: De ledamöter i statsutskottet från denna kammare, som inom afdelningen behandlat denna fråga, hafva, såsom herrarne finna, reserverat sig emot det slut, hvartill utskottet här kommit. Jag erkänner, i likhet med utskottet, att något fall ännu icke förekommit

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.*

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

sedan det nya representationsskickets införande, då statsverket bidragit till uppförande af läroverkskus. Jag finner dock för min del, att särskilda omständigheter här föreligga att från denna princip göra ett undantag, hvilket, som jag tror, icke skall medföra något prejudikat då, så vidt mig och afdelningen varit bekant, de flesta läroverkskus äro temligen nyss uppförda. Såsom bekant skola, så vidt detta icke åligger städerna, dessa kus uppföras af stiftens byggnadskassar. Denna kassa inom Hernösands stift belöper sig till en summa af 2,468 kronor, och de årliga bidrag, som inkomma till denna kassa, uppgå till det lilla beloppet af cirka 400 kronor. Under sådana förhållanden är det gifvet, att denna byggnadskassa icke kan i någon som helst grad bidraga till denna kostnad. Tager man derjemte i beräkning den stora summa, för hvilken Jemtlands län tecknat sig för att få jernväg dragen igenom länet, nemligen 900,000 kronor, har här af uppkommit en årlig amortering och ränta på detta kapital, uppgående till 52,000 kronor.

Jag har sjelf, vid ett besök i Östersund, funnit, att den i Kongl. Maj:ts proposition framställda beskrifning på det nuvarande läroverks-
huset i Östersund fullkomligt öfverensstämmer med verkliga förhållan-
det. Det är nemligen af en ytterst dålig beskaffenhet. Rummen äro
kalla och så illa inredda, att huset omöjligen längre kan användas till
det ändamål, för hvilket det är afsedt. Då härtil äfven kommer, att
flertalet af de lärjungar, som besöka detta läroverk, hör till länet och
icke till Östersunds stad, synes det obilligt, att sjelfva staden skall
bidraga med ett större belopp än det, för hvilket den nu tecknat sig,
nemligen 10,000 kronor jemte tomt för detta läroverkskus. Till stats-
utskottet har, jemte detta förslag, blifvit remitterad den uppgjorda
ritningen för det nya huset, som blifvit af Hernösands domkapitel
stadfästad. Af denna ritning kan man finna, att anordningarna äro i
åtskilliga delar temligen olämpliga, och jag tror att vissa förenklingar
och förändringar möjligen kunna hafva till följd, att sjelfva omkostna-
derna för husets uppförande skulle i någon mån kunna reduceras.

Nu hafva reservanterna tänkt sig, att det af Kongl. Maj:t begärda
anslaget på 100,000 kronor skulle kunna minskas till 50,000, och att
statsverket sålunda skulle kunna bidraga med hälften af det belopp,
som Kongl. Maj:t begärt. Med anledning här af tillåter jag mig yrka
afslag på utskottets betänkande i förevarande punkt och bifall till den
å sid. 98 af herr Casparsson m. fl. afgifna reservation.

Herr Roman: Af hvad statsrådsprotokollet i den nu förevarande
frågan innehåller framgår, hvad jemväl lärarekollegiet i Östersund,
domkapitlet i Hernösand och konungens befallningshafvande i Jemt-
lands län enstämigt framhållit och för hvar och en med saken något
förtrogen är väl bekant, att det nuvarande läroverkskuset i Östersund
är, såväl i fråga om möjlighet för undervisningens ändamålsenliga be-
drifvande som i sanitärt hänseende, så otillfredsställande, att uppförande
under den närmaste framtiden af en ny läroverksbyggnad derstädes
är en tvingande nödvändighet. Kostnaden för ett sådant läroverkskus,
enligt af Kongl. Maj:t redan år 1886 derför faststeld ritning, är be-
räknad till 199,000 kronor. Till bestridande af denna kostnad finnas,

utom ett belopp, som inom orten för ändamålet insamlats, numera uppgående till omkring 25,000 kronor, samt hvad af länets landsting, stadsfullmäktige i Östersund och Jemtlands läns sparbank för samma ändamål anslagits med af hvardera 10,000 kronor, iuga andra tillgångar än dels värdet af det gamla läroverkshuset, som är beräknadt att vid försäljning inbringa 30,000 kronor, och dels läroverkets byggnadsfond, som den 1 januari 1891 uppgick till omkring 14,000 kronor. Stiftets byggnadskassa, hvilken, såsom af en annan talare nyss är nämndt, det skulle åligga att bygga huset, utgjorde vid 1890 års början endast 2,468 kronor och kan sålunda icke lemna tillgång till uppförande af den behöfliga läroverksbyggnaden, icke heller beräknas framdeles kunna göra detta, enär under de sista tio åren denna kassa i medeltal haft en inkomst af allenast 457 kronor om året.

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Några ytterligare bidrag inom länet utöfver hvad som der redan är insamladt och anslaget tillåta icke ortens ekonomiska förhållanden. Såsom den föregående talaren erinrat, står nemligen Jemtlands län redan i en ganska betydande skuld, hvilken vid 1888 års slut uppgick till 951,581 kronor, nästan uteslutande tillkommen genom det bidrag på 900,000 kronor, som länet lemnat till statsjernvägens sträckning igenom detsamma. Följden deraf har också blifvit den, att landstingsskatten inom Jemtland för närvarande utgår med ett högre belopp än inom något annat län. Hvad beträffar staden Östersund, som är ett jemförelsevis ungt och i stark utveckling stadt samhälle, måste denna under den närmaste framtiden vidkännas högst betydande utgifter, hvilka också i statsrådsprotokollet omnämnas, såsom för nytt folkskolehus, vattenledning, dränering m. m. Jag tillåter mig i detta hänseende nämna, att kostnaden för det nya folkskolehuset, enligt fastställd ritning, är beräknad till 80,000 kronor och för den redan beslutade dräneringen och vattenledningen till omkring 400,000 kronor. Dessutom vill jag erinra, att Östersunds stad nyligen haft en ganska betydande utgift derigenom att den, till följd af beviljad nederlags- och transitorätt, måst uppföra ett nytt tullhus.

Under sådana förhållanden hade det varit högeligen önskvärdt, om Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition kunnat vinna Riksdagens bifall. Då emellertid utsigtterna därför synas mig vara ganska ringa, i betraktande af det resultat hvartill utskottet kommit, men jag deremot hoppas, att åtminstone denna kammare skall finna det af reservanterna i frågan framställda förslag antagligt, tillåter jag mig att vördsamt yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm, Hugo: Man har ofta klandrat utskottet därför, att dess ledamöter icke taga nog hänsyn till hvad man kallar "ömmade omständigheter", men jag hemställer till denna kammare, huru vida dessa betänkanden skulle ega synnerligt värde, om de grundades på utskottsledamöternas personliga större eller mindre sentimentalitet och subjektiva uppfattning; nej, utskottets skyldighet är att *utreda* frågan, att framhålla rättsfrågorna i de föreliggande ärendena och meddela de grunder, som förut varit tillämpade inom riksdagen.

Statsutskottet har tillstyrkt och kammaren har i går bifallit ett

Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

förslag om anslag till ombyggnad och restaurering af Vadstena kyrka. Men i det fallet förelåg ett ärende, som dock berör *hvarje* svensk, då det ju berör våra gamla minnen. Här föreligger åter ett förslag, att Riksdagen skall iakttaga en hittills inom det nya representationsskicket icke införd princip, att lemna bidrag till en skolhusbyggnad för en särskild del af landet. Det har här icke heller åberopats några andra än s. k. ömmande skäl. Men går man igenom dessa ömmande skäl, så torde de hafva sin tillämpning och motsvarighet på många andra fall än det nu föreliggande. Det, som är anfördt i den kongl. propositionen, är, att Östersunds stad förestår en mängd utgifter, såsom nytt folkskolehus, vattenledning och dränering, tomt för den nya läroverksbyggnaden, hvilken väl icke kan vara så synnerligen dyrbar på denna plats, amortering af jernvägsån m. m. Men för hvilket samhälle föreligga icke sådana utgifter? Hvarje samhälle som hvarje individ kan ej på en gång få alla sina önskemål uppfyllda, utan många uppskjuta de mindre trängande och i mån af sina krafter arbeta fram det ena efter det andra. Det är visserligen sant, att landstinget inom detta län gifvit ett stort belopp såsom bidrag till jernvägsbyggandet, men jag tager för gifvet, att länet deraf har sin ganska stora nytta och gagn. Jag kan således, för min del, icke finna, att utskottet kunnat göra annat än här vid lag hylla den princip, som hittills är följd, att icke för slika ändamål göra något undantag, utan öfverlemnna sådana frågor åt dem, som vederbör.

På denna grund får jag anhålla om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Casparsson: Det lär nog hafva sin rättighet, att, under det nya representationsskicket, det icke beviljats några anslag till uppförande af läroverksbyggnader, men att den omständigheten har sin grund i en af Riksdagen fastställd "*princip*", det återstår att bevisa. Jag tror, att denna omständighet har sin egentliga grund deruti, att under de sista åren af det gamla representationsskicket beviljades så rikliga anslag till uppförande af läroverksbyggnader, att man derutinnan får söka orsaken till, att det nya representationsskicket icke haft anledning att bevilja sådana anslag.

Här föreligger verkligen, enligt min tanke, ett ömmande fall. Det har visat sig, att såväl staden som länet äro mycket hårdt skuldsatta, och under en tid, då man varnar för ytterligare skuldsättning, tror jag icke att det kan vara skäl att uppmuntra till ytterligare skuldsättning utöfver hvad i reservationen förutsattes. Kongl. Maj:t har begärt 100,000 kronor, men reservanterna hafva föreslagit en summa af 50,000 kronor. För de öfriga 50,000 kronorna skulle naturligtvis staden nödgas skuldsätta sig. Att denna läroverksbyggnad befinner sig i ett eländigt skick, det är framhållet i den kongl. propositionen och det har också framgått af de anföranden, som förekommit här i kammaren, och för flera år sedan hörde jag en person beklaga sig öfver det ytterligt jemmerliga skick, hvaruti läroverkshuset befinner sig.

Det är af dessa orsaker som jag inom utskottet icke kunnat annat än biträda den kongl. propositionen med den ofvannämnda begränsningen.

Jag ber dessutom att få anföra ett annat skäl. Jag inblandar ogerna tullfrågan i andra icke dithörande frågor, men då man talar så mycket om de många millioner, som Norrland fått skatta under det s. k. nya systemet, så tror jag, om jag lemnar å sido de betydliga öfverdrifter, hvartill man i detta fall gjort sig skyldig, att det dock ligger någon sanning i detta påstående. Då det nu finnes tillgång i statskassan, anser jag det, äfven af denna anledning, vara skäl att undanröjda det trängande behof, som här föreligger.

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Af denna orsak ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag med den inskränkning, som af reservanterna föreslagits.

Herr Bennich: Ehuru visserligen många år förflutit sedan jag hade mina bopålar i Östersund, är jag förvissad derom, att ifrågasvarande skolbyggnad, som redan då befans otillräcklig till utrymme och olämplig till inredning, på dessa 30 år icke vunnit någon förbättring i dessa hänseenden. Jag har ock sedermera åtskilliga gånger besökt Östersund, och jag kan försäkra, att byggnaden befinner sig i samma otillfredsställande skick som tillföre.

Gerna medgifver jag, att statsutskottet kan hafva skäl för den uppfattning, som en af dess ledamöter nyss uttalade, att nemligen utskottet i främsta rummet skall se på rättsfrågan. Men jag vågar deremot påstå, att den högsta rätt någon gång kan blifva den högsta orätt. Det är också sant, att här icke anförts andra än billighetsskäl och ömmande omständigheter. Men jag tror, att äfven sådana hänsyn lika väl böra tagas i betraktande af Riksdagen som rättsförhållandet i sin sträfva form.

Den ärade talare, som försvarade statsutskottets hemställan, erinrade derom, att det var en annan fråga, när kammaren i går beviljade anslag till en kyrkoreparation, och han förmenade, att detta berörde hela svenska folket. Ja, jag värderar de historiska minnena och vill icke, att vi någonsin skola ur våra hjertan utplåna tanken att uppehålla det gamla och hedervärda, men jag frågar eder, mine herrar, om icke det rör svenska folket lika mycket, att en hel landsdels ungdom uppfostras under sådana förhållanden och i ett skolhus af en sådan beskaffenhet, att såväl undervisningen som lärjungarnes helsa deraf lida men. Det gamla må gerna värderas högt, men vår ungdom är vår framtid, och den får icke lemnas å sido.

Jag kan icke anföra bättre skäl för bifall till den af reservanterna gjorda framställning, än de, som förefinnas i den kongl. propositionen, och hvilka äfven här blifvit åberopade. Jag skulle, om det vore den ringaste utsigt till framgång, ställa mig på den kongl. propositionens grund och yrka bifall till densamma, men de anmärkningar, som blifvit anförda emot sjelfva byggnadsplanen, torde må hända fordra, att man med stor försigtighet går till väga i denna sak och nöjer sig med måttliga anspråk, och i det hänseendet ber jag att få ansluta mig till den näst föregående talaren.

Såsom redan blifvit anfördt har det, så vidt jag vet, icke inträffat, under det nya representationsskicket, att läroverken till sina byggnader fått understöd af representationen, men, såsom förut är erinradt, före

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.*
(Forts.)

detta nya representationsskick var det icke någon sällsynthet, att orter, som befundo sig i mindre goda ekonomiska omständigheter, fingo bidrag till skolhusens uppförande. Hvad det nya representationsskicket må innebära för företräden framför det gamla, icke må det utmärka sig derigenom, att det åsidosätter tanken på en god undervisning och ungdomens framtid. I det fallet synes det mig som man borde fasthålla vid de gamla åsigtterna.

Jag anhåller om bifall till reservationen.

Herr Kajerdt: Jag ber att få göra ett särskildt tillägg till de skäl, som, enligt min tanke, tala för att något bör göras för detta läroverkshus. Efter hvad jag kan föreställa mig har Riksdagen i detta fall en viss förbindelse, om också icke juridisk, då föregående riksdagar, särskildt de på 1850-talet, förlänade mer än dubbelt så stort antal högre läroverk åt de svenska städerna, än dessa förut hade. Detta antal utgjorde före år 1856 14 offentliga högre läroverk och höjdes genom ett enda beslut till öfver 30. Med denna frikostighet från föregående riksdagar följer väl också någon förbindelse att för de sämst lottade städerna möjliggöra, att de yttre formerna kunna i någon mån motsvara det förhöjda innehålllet, d. v. s. den bildningskraft, som beviljats dem i ett större antal lärare och en fullständigare undervisning. Nu har det så inträffat, att de icke så få städer, som förut hafva fått statsanslag för sina läroverksbyggnader, hafva fått detta under ständsriksdagarnes tid. Under denna tid nybyggdes de flesta läroverk och voro således färdiga i slutet på 1860-talet både i mellersta och södra Sverige. Några, som kommo efteråt, hafva blifvit uppförda under andra villkor. Jag ber att få betona, att då Riksdagen själf försakat denna visserligen önskvärda och fosterländska anledning till nya utgifter och då högst få skolhus torde återstå, som behöfva nybyggnader, åtminstone hvad beträffar de högre läroverken, och då specielt den landsdel, hvarom här är fråga, har visat så stor offervillighet för det allmänna genom att lemna ett betydande anslag till jernvägsbyggnad och dermed betungat sin budget, så finner jag de förut angifna skalen tillsammans med dem, som jag tagit mig friheten påpeka, tala för ett litet anslags beviljande.

Jag tager mig därför friheten att förena mig med reservanterna.

Herr Alin: I likhet med den näst siste ärade talaren har äfven jag i någon mån en personlig erfarenhet i fråga om behovet af en ny läroverksbyggnad för Östersund, och jag instämmer fullkomligt i hans åsigt om behovet deraf, likasom jag ock instämmer deruti, att förhållandena, sådana de föreligga, äro af beskaffenhet att väl motivera ett undantag från den grundsats, som Riksdagen under det nya representationsskicket lärer ha följt i fråga om anslag till nya läroverksbyggnader; hvadan jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Men på samma gång jag det gör, anser jag mig böra begagna tillfället att erinra herrarne derom, att Riksdagen i fråga om byggande af läroverkshus har en oinlöst förbindelse till ett läroverk, som i eminent mening är statens, och till hvilket staten i fråga om dess lokaler

står i alldeles särskild förbindelse, nemligen nya elementarskolan i Stockholm. Såsom bekant, har detta statens läroverk en alldeles särskild uppgift, nemligen den att tjena såsom profyläroverk, en uppgift, för hvilken läroverket för öfrigt har utmärkta förutsättningar i de krafter, som finnas inom dess lärarekollegium, och det nit att verka just för den särskilda uppgift, som detta läroverk har fått sig anvisad, hvilket utmärker detta kollegium.

De lokaler, öfver hvilka detta läroverk har att disponera, äro sådana, att de verkligen omöjliggöra denna uppgifts fyllande på ett sådant sätt, som staten skulle hafva rätt att kräfvat. De flesta af de rum, öfver hvilka skolan förfogar, äro för små för att lärjungarne skola kunna fördelas i en annan ordning än en sådan, som redan är pedagogiskt utdömd. Rummen äro ock för få, så att till och med ett sådant förhållande inträffat, att två till och med tre olika afdelningar samtidigt måste undervisas i samma rum, till hvilken fromma för undervisningen kan lätt inses. De hygieniska förhållandena äro sådana, att förste stadsläkaren i Stockholm i slutet af nästförlidit år afgaf det yttrandet, att lokalerna icke på långt när motsvara de fordringar, man nu anser sig böra ställa på skollokaler, och kunna icke anses betryggande för barnens och lärarnes helsa. — Angående läroverkets lokaler yttrade ock statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, i denna kammare, då frågan om nybyggnad för nya elementarskolan förevar vid 1887 års riksdag: "Att nya elementarskolans nuvarande lokaler äro synnerligen dåliga, torde af ingen kunna bestridas. En del af lärjungarne inhysas för närvarande i förhyrda lokaler, så dåliga, att det är rent af en skam, att ett läroverk, för hvilket staten ansvarar, skall hafva sina lärjungar så logerade. Men äfven om dessa lokaler icke erfordrades, har dock den nuvarande byggnaden så många och så stora brister, att det ej bör längre ifrågakomma, att de bibehållas uti sitt nuvarande skick." — Då dessa lokaler äro sådana, att de göra det omöjligt för läroverket att rätt fylla sin uppgift, synes det mig ligga synnerlig magt uppå, att behovet af nya lokaler för detta läroverk snart fyllas. Jag har velat begagna detta tillfälle för att i den mån, som med detta anspråkslösa yttrande kan vinnas, bidra till att, då denna fråga åter framkommer, den må vinna en mer tillfredsställande lösning än den vann år 1887, då den i afvaktan på den stora läroverksreformens genomförande blef undanskjuten.

Något yrkande har jag naturligtvis icke att i den af mig nu berörda frågan framställa, utan har endast velat påpeka förhållandet. I afseende på den föredragna punkten instämmer jag i reservanternas förslag.

Herr Ekenman: En föregående talare yttrade nyss, att han fann ett skäl för bifall till reservationen i den omständigheten, att statsmagtarna hade en slags förbindelse att bidra till uppförande af läroverksbyggnader, sedan skolväsendet under en af talaren uppgifven tidrymd utvecklats så, att behof af större byggnader å flera ställen erfordrats. För min del kan jag icke se saken på det viset. Jag kan icke finna annat, än att det varit en mycket stor fördel för de

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

städer, som sålunda blifvit gynnade med utvecklade skolor, en fördel, som väl uppvägt de skyldigheter, besvär och omkostnader i fråga om husbyggnader och annat, som drabbat dessa städer. Enligt mitt förmenande gäller således det af talaren i detta afseende anförda argumentet icke.

Man har nu äfven mycket talat om *billigheten* af ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition i den modererade form, hvori den framstälts i reservationen. Jag vill visserligen icke förneka, att det kan vara mycket billigt. Men jag påstår, att ett sådant billighetsskäl kan jag finna för statsbidrag till de flesta läroverksbyggnader och således ej blott för den i Östersund. Man måste se saken sådan den är. Här är icke fråga om ett enstaka undantagsfall, såsom man sagt, ty dylika förhållanden som i Östersund finnas på många andra ställen i vårt land. Vill man likväl nu låta billighetskänslan tala, bjuder klokheten således, att man på samma gång betänker, huru stor vidd denna fråga i sjelfva verket har, och att det *icke blott* gäller en läroverksbyggnad, ty har man en gång medgifvit ett undantag i den form, som här föreligger, så fins också skäl, att man drager konsekvensen och fortgår vidare på samma väg. Det är denna klokhetshänsyn jag vill att man här beaktar, så att man icke helt och hållet låter sitt beslut bestämmas af en humanitetsstämning. Jag tror för öfrigt, att min mening äfven vinner stöd af de ord, den siste talaren yttrade i fråga om en annan skola.

På grund af hvad jag anført tillåter jag mig yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: Då min ärade bänkkamrat framställde sin åsigt, föreföll det mig, som om han ämnade föreslå, att nya elementarskolan skulle förflyttas till Östersunds friska trakt. Då hade det varit en giltig anledning för staten att bygga om läroverkshuset derstädes. Men jag hemställer ännu en gång till kammaren, om det är skäl att, därför att Östersunds samhälle säger sig hafva förestående många och stora utgifter, på staten öfverflytta föreliggande byggnadsföretag.

Om t. ex. Stockholms stad förbyggt sig, såsom man här säger, och derigenom åsamkat sig hög bevillning, då skulle man ock af samma skäl som i detta fall kunna bryta en hittills följd princip och låta staten öfvertaga de skyldigheter, som hittills ålegat staden att der bygga skola. Jag fruktar, att vi i detta fall skulle löpa in på villovägar, och hemställer fortfarande om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Roman: Alla de talare, som i likhet med mig yttrat sig för bifall till reservanternas förslag, hafva därför uteslutande framhållit billighetsskäl och, enligt mitt förmenande, ganska tungt vägande sådana. Men derjemte synes mig här förefinnas jemväl ett verkligt rättsanspråk. Såsom herrarne hafva sig bekant, ingingo förut vakansmedlen vid prestledigheter till stiftets byggnadskassa, då deremot numera dessa vakansmedel till större delen ingå till presterskapets enke- och pupillkassa, hvarigenom också byggnadskassan beröfvats sina väsentligaste inkomster. Vid sådant förhållande torde väl staten kunna an-

ses hafva åtminstone någon skyldighet att med andra medel ersätta hvad den sålunda frångått nämnda kassa, och därför borde det icke heller förefalla obilligt begärdt, att staten skall bidraga med något belopp till uppförande af det ifrågasatta läroverkshuset, då byggnadskassan är och förblifver tom.

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Herr statsrådet friherre Åkerhielm: Det är visserligen förhållandet att, såsom här blifvit påpekadt, under det nya representations-skicket inga nya anslag beviljats till uppförande af läroverksbyggnader. Men jag tror dock icke, att Riksdagen kan anses hafva uppstått såsom någon ovilkorlig grundsats, att sådana bidrag icke skulle under några omständigheter kunna lemnas. Jag ber särskildt att få erinra om ett fall, då vid riksdagen en fråga, sådan som den nu föreliggande, förevar. Vid 1878 års riksdag väcktes nemligen enskild motion om anslag till utvidgning af läroverkshuset i Visby. Statsutskottet besvarade denna framställning dermed, att staten endast undantagsvis borde betungas med kostnader för sådana ändamål, men att utskottet beträffande det då väckta förslaget icke hade funnit något sådant skäl vara för handen, som kunde föranleda bifall. Af detta utlåtande synes man kunna draga den slutsats, att statsutskottet åtminstone då hade den uppfattning, att så vidt undantagsfall verkliga föreläge, ett bidrag, sådant som det nu ifrågavarande, skulle kunna gifvas. Ett sådant undantagsfall synes mig här vara för handen deruti, att den ort, hvarom nu är fråga, befinner sig i ekonomiska svårigheter, som i väsentlig grad framkallats deraf, att densamma för ett allmänt ändamål, hvilket eljest brukar af statsmedel bestridas, fått vidkännas högst betydliga uppoffringar. Det är bekant, att Jemtlands län till statens jernvägar bidragit med 900,000 kronor. De betydliga uttaxeringar, som länet måste underkasta sig för att förränta och amortera denna skuld, äro orsaken till de stora svårigheter, hvori länet nu befinner sig, och som förhindra detsamma att så kraftigt som eljest kunde ifrågasättas medverka till uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

Med afseende på detta undantagsförhållande tror jag, att Riksdagen, utan att derigenom binda sig för framtiden i fråga om bidrag för dylika ändamål, nu skulle kunna tillmötesgå reservanternas hemställan, till hvilken jag, för min del, anhåller att få yrka bifall.

Herr Biesért: Jag anhåller endast att få instämna med herr Roman och yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Alin: I anledning af herr Ekenmans yttrande ber jag få påpeka, att frågan om byggande af nytt hus åt nya elementarskolan alldeles icke kan sägas stå i det samband med frågan om byggande af läroverkshuset i Östersund, som han antydde. Ty statens ställning till nya elementarskolan är sådan, att staten gifvet är skyldig att svara för dess lokaler, oberoende af huru vida staten lemnar bidrag till uppförande af det ena eller andra af de läroverkshus, för hvilka vederbörande kommuner i första hand äro skyldiga att svara. Således kan ett bifall till reservationen icke i den ringaste mån inverka på

*Anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

frågan om statens skyldighet gent emot nya elementarskolan, och denna sistnämnda fråga kan alldeles icke innebära, att den nu föreliggande får en större omfattning, än den eljest skulle ega.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Casparsson med flere vid punkten afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 48 punkten af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager kammaren det förslag, som innefattas i den af herr Casparsson med flere vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—52;

Nej—58.

49—59 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

60 punkten.

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.*

Herr Adelsköld: Med anledning af det växande behovet af utrymme för de ständigt ökade samlingarna i kongl. vetenskapsakademien och önskvärdheten att göra dessa värdefulla naturföremål, sammanbragta från jordens alla delar, tillgängliga för den stora allmänheten, hafva under årens lopp framställningar flera gånger blifvit gjorda till Riksdagen om anslag till nybyggnad åt riksmusei samlingar.

Senast vid innevarande riksdag har professor friherre Norden-skiöld i Andra Kammaren väckt motion om ett anslag af 100,000 kronor till bildande af en byggnadsfond för statens naturhistoriska riksmusei behof, och jag har ansett mig böra förena mig med honom och här i kammaren framlagt förslag i samma syfte.

Statsutskottet har visserligen förklarar sig "icke vilja bestrida, att det naturhistoriska riksmuseum har behof af ökad utrymme för sina samlingar: men i öfverensstämmelse med den upplattning, som utskottet uttalade vid behandlingen af ett vid 1886 års riksdag väckt förslag i samma syfte som det nu föreliggande, och hvilken uppfattning då af Riksdagen godkändes, anser utskottet icke böra ifrågakomma, att på förslag af enskilde motionärer beslut af Riksdagen fattas om bildande af tond för ett byggnadsföretag af den vidtomfattande beskaffenhet som det af motionärerna förordade; och ytterligare skäl för Riksdagen att icke nu vidtaga någon åtgärd i den af motionärerna angifna riktningen synes utskottet kunna hemtas från det förhållande, att för närvarande saknas ej mindre plan för företagets utförande än äfven utredning om den sannolika kostnaden derför", "hvadan utskottet afstyrker motionerna.

Statsutskottet synes således alldeles hafva förgätit hvad som i denna fråga under åren passerat, och jag skall därför anhålla att få för kammaren göra en liten historik i sammandrag deröfver.

År 1873 anhöll vetenskapsakademien i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, det Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära anslag till inköp af en tomt för uppförande af en nybyggnad för vetenskapsakademiens samlingar. Kongl. Maj:t framlade med auledning af denna underdåniga framställning proposition till Riksdagen, som ock beviljade det begärda anslaget 250,000 kronor, och en särdeles väl belägen och värdefull tomt, upptagande ett helt kvarter nära intill akademiens nu innehafvande byggnad, inköptes derefter för det erhållna anslaget. Anledningen, hvarför *denna* tomt inköptes, var dels den, att den erhöles för ett mycket billigt pris, dels ock den, att platsen låg så nära akademien, att ordnandet af och vården om samlingarna samt deras förvisande för allmänheten kunde ske så bekvämt som möjligt. Anslaget för inköpet af denna tomtplats beviljades, "på det att" — såsom det hette i Riksdagens underdåniga skrifvelse — "erforderliga nybyggnader för det naturhistoriska riksmuseets behof måtte kunna på denna plats efter hand uppföras".

Sedan fastigheten blifvit inköpt och en plan för dess bebyggande åt riksmuseum utarbetad, ingick vetenskapsakademien den 11 september 1878 till Kongl. Maj:t med anhållan om nådig framställning till Riksdagen om beviljande af anslag för bebyggande af den för utvidgande af naturhistoriska riksmuseum inköpta tomten. Men Kongl. Maj:t fäste icke afseende vid framställningen. Denna begäran förnyades 1879 och 1880 med auledning deraf, att samlingarna växt i så stor skala, att utrymme började allt mer och mer saknas i den gamla lokalen, men äfven vid dessa underdåniga framställningar behagade Kongl. Maj:t icke fästa något afseende. Den 14 september 1881 ingick vetenskapsakademien med förnyad anhållan om anslag till nybyggnad, hvilken anhållan åter upprepades den 14 september 1882 och den 12 september 1883. Denna femte framställning föranledde äntligen nådig proposition till 1884 års riksdag. På samma gång framlades fullständiga detaljritningar och kostnadsförslag, uppgjorda af vetenskapsakademiens arkitekt och utan anmärkning granskade i öfver-

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts.)*

intendentsembetet. Kongl. Maj:t begärde då för ändamålet 240,000 kronor, fördelade på 3 byggnadsår, 1885, 1886 och 1887. Statsutskottet tillstyrkte då, med anledning af hvad som blifvit upplyst och då behovet af ökad utrymme syntes oafvisligt, att Riksdagen måtte bevilja det begärda anslaget, och det beviljades äfven af Första Kammaren, men afslogs af Andra, och vid den gemensamma voteringen föll frågan. Sedermera vid 1886 års riksdag väcktes af herrar Wærn och friherre Nordenskiöld motion, att Riksdagen skulle till en byggnadsfond afsätta 100,000 kronor i likhet med friherre Nordenskiölds och mitt förslag vid innevarande riksdag. Men denna motion afstyrktes af statsutskottet på den grund, att frågan ansågs vara af den vikt, att den borde framställas af Kongl. Maj:t. Med anledning häraf, och då akademien, som hade sig ålagdt att värda de staten tillhöriga riksmusei samlingar, ansåg sig icke stå till svars med att de i brist på utrymme skadades, anhöll akademien i skrifvelse af den 17 september 1890, att Kongl. Maj:t ville afgifva proposition till Riksdagen i samma syfte som herrar Wærns och Nordenskiölds motioner. Hvarpå Kongl. Maj:t antagligen icke fäster något afseende, då ingen proposition blifvit afgifven till Riksdagen.

Sådan är historien om denna anslagsfråga och så står saken för närvarande.

Af hvad jag nu haft äran nämna framgår, att frågan icke är ny och outredd, utan mångfaldiga gånger behandlats såväl af Kongl. Maj:t som af Riksdagen, och att fullständiga ritningar och kostnadsförslag verkligen varit framlagda för statsutskottet och att anslag till byggnaden af statsutskottet välvilligt tillstyrkts. Sedan den tid, då Kongl. Maj:t afgaf proposition till Riksdagen om anslag till en nybyggnad, hafva 7 år förflutit, och under tiden hafva samlingarna ytterligare ökats och äro nu så betydliga, att de icke rymmas annat än på vindar, i skrubbar och källare, der de äro utsatta för att förstöras och skadas af mal, råttor och fukt.

Jag skall icke uppehålla kammaren med att yttra mig om, hvad man i andra civiliserade länder skulle göra med sådana skatter som dessa, hvilka dels blifvit samlade af svenska vetenskapsmän, dels skänkts från alla delar af jorden. Jag tror, att man der icke skulle sky någon kostnad och uppoffring, för att till landets ära ordna dessa skatter och på samma gång göra dem tillgängliga för den stora kunskapsökande allmänheten.

Anledningen, hvarför Kongl. Maj:t under de sista 7 åren icke behagat egna någon uppmärksamhet åt bevarande af dessa skatter, hvilka, såsom förut anförts, icke äro akademiens tillhörighet, utan statens, känner jag icke, ty mig veterligen har icke något svar ingått på akademiens framställningar. Kongl. Maj:t har så många andra saker att tänka på än viktiga kulturfrågor. — Men om Kongl. Maj:t icke lyssnat till vetenskapsakademiens underdåniga framställning, så borde må hända statsutskottet hafva uppmärksammat en så framstående vetenskapsmans uttalanden som friherre Nordenskiölds, hvilken bäst är i tillfälle att bedöma verkliga behovet af större lokal för naturhistoriska riksmuseum och bearbetning af de hopade samlingarna, hvilka nu icke

kunna tillgodogöras, hvarken för vetenskapen eller allmänheten, och tillstyrkt det begärda anslaget.

Frågan är, som jag förut tagit mig friheten nämna, hvarken *ny* eller "*outredd*". Den har varit före många gånger både inför Kongl. Maj:t och Riksdagen och förordats af både Konung och statsutskott. Den gäller att taga vara på och konservera de vetenskapliga skatter, som finnas samlade och som hvarje dag äro utsatta för att förstöras eller taga skada, och då Första Kammaren ju är afsedd att utgöra det konservativa elementet i den andra statsmagten i mening att konservera hvad godt och värdefullt vi ega i lagar och författningar, och det här är fråga om något dermed identiskt, eller att konservera oskattbara vetenskapliga samlingar, som löpa fara att förstöras, hoppas jag för miu del, att Första Kammaren godhetsfullt bifaller motionerna, hvarom jag härmed får vördsamt framställa yrkande. Det är för öfrigt icke något så synnerligt stort belopp jag ifrågasatt, endast *en tiondedels procent* af statsutgifterna.

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Då vid sistlidne riksdag fråga förevar om en ombyggnad af fria konsternas akademis hus i Stockholm, tog jag mig friheten framställa det vida större och viktigare behovet af en tillbyggnad af vetenskapsakademien i afseenden på riksmuseets naturhistoriska samlingar.

Jag anser nemligen, att såväl de sköna konsterna som vetenskaperna äro banbrytare för civilisationen i allmänhet; men om man skall välja mellan dessa 2 syskon, finner jag — och jag tror, att jag i det fallet icke skall blifva motsagd — att vetenskaperna hafva utan gensägelse det förnämligare rummet. Det är sålunda beklagligt, att ett så stort anslag blifvit vid sistlidne riksdag beviljadt för fria konsternas akademis ombyggnad, och att det deremot icke af vederbörande tillsågs, att den vida viktigare byggnadsfrågan rörande vetenskapsakademiens samlingar äfven blef vid det tillfället tillgodosedd.

Att frågan nu kommit före vid riksdagen, därför hafva vi att tacka tvenne enskilda personer, som i frågan afgifvit motioner. Den ene af dem har nyss här försvarat sin motion, och den andre, som är ledamot af Andra Kammaren, är en af våra mest fräjdade naturforskare och vetenskapsmän, friherre Nordenskiöld.

Statsutskottet har visserligen yttrat sig om behovet af denna tillbyggnad af tomten, som redan tillhör staten, men anser, att, då fullständigt kostnadsförslag och byggnadsritningar under de förändrade förhållanden, som nu i allmänhet inträdt rörande tillgodoseende af de vetenskapliga samlingarna, fattas, så, och då den stora frågan icke blifvit i Kongl. Maj:ts proposition framställd, kunde statsutskottet derom icke taga någon vidare kännedom. Jag tadlar visst icke statsutskottet i detta hänseende. Jag tror, att statsutskottet principenligt handlat riktigt, men jag kan icke neka till, att det smärtsamt berör mig och många andra, att regeringen, sedan vetenskapsakademien, på sätt bilagan till friherre Nordenskiölds motion utvisar, ingått till Kongl. Maj:t med en underdånig framställning af behovet af en ombyggnad på denna tomt, icke ansett sig böra göra någon framställning derom till

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts.)*

Riksdagen. Jag har verkligen vid denna riksdag icke varit den, som gjort anmärkningar mot vår nuvarande regering. Tvärt om har det varit min önskan att i min lilla mån skydda densamma, så vidt jag förmått; men i denna fråga kan jag icke neka till, att det vore sorgligt, om icke regeringen åtminstone till nästa riksdag ville taga hand om denna vetenskapliga fråga och bringa den till ett afgörande inför Riksdagen; ty endast derigenom kan man hoppas på ett lyckligt slut.

Jag har af de personer, som närmast hafva till åliggande att vårda och tillse ifrågavarande stora samlingar, som här hopat sig af af naturvetenskapliga föremål hos vetenskapsakademien, fått den upplysningen, att dessa samlingars värde kan minst upptagas till mellan 5 och 6 hundra tusen kronor och kanske ännu mer. De ligga, såsom en talare nyss anförde, nedpackade i lårar och skåp och icke allenast löpa fara att blifva förstörda, utan äro derjemte oåtkomliga för forskningen och såsom bildningsmedel vare sig för den stora allmänheten eller äfven hufvudsakligen för vetenskapsmännen. Man behöfver icke vara vetenskapsman för att klart inse, att dessa samlingar böra vara framlagda och tillgängliga för att kunna studeras, och all sådan tillgänglighet fattas i brist på utrymme.

Denna tomt, som skulle vara mycket väl och mer än tillräcklig för att gifva utrymme för en nybyggnad af riksmuseum, finnes redan sedan 16 år af staten inlöst för 250,000 kronor, och i närvarande stund tror jag, att man skulle vid en försäljning af denna tomt derför erhålla en half million. Det är nemligen hela kvarteret midt emot vetenskapsakademiens hus. Går man in i kvarteret och ser huru der ser ut, så är det, mine herrar, en ordentlig kolossal sophög. Det är, såsom jag vid förra riksdagen nämnde, ett verkligt statens kommunalsvineri. Det är så bedrägligt, att man kan icke med ord uttrycka sin förvåning deröfver. Tomten utgör 54,000 qvadratfot, deraf endast nu afses att längs Drottninggatan erhålla utrymme för den nybyggnad för riksmuseum, som skulle komma i fråga.

Jag vet väl, att för närvarande ingenting är att göra i denna fråga, men jag har begärt ordet dels för att uttrycka min bedröfvelse öfver att en så vigtig fråga nu i 16 år legat nere, dels äfven för att varmt och allvarligt bedja regeringen att till nästa riksdag göra något i propositionsväg för att afhjelpa detta trängande behof. Det vore för regeringen, tyckes mig, ganska lätt att begära detta anslag och låta uppgöra ritningar och kostnadsförslag i enlighet med hvad som nu fordras af ett dylikt museum och framställa frågan till Riksdagens afgörande. Det är ju ändå, mine herrar, Riksdagen, som beslutar om anslagen, och icke regeringen. Regeringen bör efter mitt förmenande pröfva, hvad regeringen anser rättvist, billigt och nödvändigt. Sedan är det Riksdagen, som tager på sitt ansvar, om den icke vill bevilja ett så nödigt anslag. Jag är af princip en stor rikshushållare, såsom kanske litet hvar inom kammaren känner, men jag får uppriktigt säga, att för detta behof skulle jag med glädje bevilja detta jemförelsevis ringa anslag, som fordras för ett så ytterst viktigt kulturändamål.

Herr Törneblad: Jag instämmer till fullo i hvad den siste

ärade talaren har sagt, och det fagnade mig särskildt att höra från hans mun, att regeringen bör till Riksdagen göra framställning om anslag, som den finner rättvisa och billiga. Jag tror också, att bland anslag, som i det fallet böra i den närmaste framtiden komma i fråga, är det till ett nytt museum för vetenskapsakademiens samlingar. Den ärade talaren angaf också ganska riktigt frågans ställning för närvarande. Den är sådan, att hvarken statsutskottet kunnat tillstyrka hvad man begärt eller, så vidt jag förstår, Riksdagen bör lemna sitt bifall dertill. Det är ju alldeles gifvet, att, sedan frågan 1884 föll — af hvilken orsak den föll och hvad som låg under afslaget, lemna jag derhän, det tillhör riksdagsinteriörerna från den tiden — har så lång tid förflutit, att det förslag, som då framlades, naturligtvis icke kan tänkas gälla i oförändradt skick. Under sådana förhållanden är ingenting utredt hvarken om anslagets storlek eller om den tomt, som bör ifrågakomma, ty det är mer än tvifvelaktigt, om det är rätt att bygga på den nuvarande tomt, eller om den tilltänkta inredningen och anordningen af sjelfva huset är ändamålsenlig. Och om Riksdagen skulle vilja bevilja förskottsvis, såsom bidrag till samlande af en fond, medel till ändamålet, bör väl Riksdagen hafva klart för sig slutliga beloppet, hvartill det hela skulle komma att gå, och ändamålsenligheten af det förslag, som skulle föreligga. Intet af detta finnes nu, och då har man icke gerna kunnat göra annat än att afstyrka motionen, huru behjertansvärdt ändamålet än i och för sig kan anses. Jag tror, att det vore oförsigtigt, om Riksdagen ginge in på den vägen, att på enskild motionärs förslag bevilja bidrag till samlande af en fond till ett statsändamål, till hvars tillgodoseende på bästa och ändamålsenligaste sätt det otvifvelaktigt tillhör Kongl. Maj:ts regering att framlägga förslag, och i den förhoppningen, att ett sådant icke allt för länge måtte låta vänta på sig, tillåter jag mig yrka bifall till hvad utskottet föreslagit.

Herr Wærn: Det finnes en lag i fysiken, som alla äro underkastade, och den är, att hvad som ligger nära synes stort och det längre bort belägna synes litet. Denna sats gäller icke blott i fysiken, utan äfven för det inre ögat. Det, som man har reda på, hvars betydelse man känner till, synes större och viktigare än det, man icke har något begrepp om. Men då en saks storlek och vikt icke är beroende af hvad den för ögonblicket, på den ståndpunkt, der vi befinna oss, förefaller oss att vara, utan hvad den är för dem, som känna till denna sak, förefaller det mig, att den, som har att svara för statsmedlens användning och att vaka öfver statens och andra offentliga intressen, har skäl att se efter, huru det förhåller sig med hvar sak för sig, hurudan den är i sig sjelf och icke blott se den från en mer eller mindre aflägsen synpunkt. Om man tager den här föreliggande frågan i närmare betraktande, så intyga alla, som känna den, att dess uppfyllande är ett stort mål, och att ett stort behof förefinnes. Jag hemställer då, om det icke vore skäl för dem, som icke derom hafva närmare kunskap, att från en mer objektiv synpunkt se till, huru härmed förhåller sig.

Ifrågasatt anslag till byggnadsfond för naturhistoriska riksmuseet.
(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.*
(Forts.)

Det är fråga om naturhistoriska samlingar, som behöfva bättre vård och större utrymme, än det nu är möjligt att gifva dem. De äro statens egendom, icke vetenskapsakademiens. Det är icke för sin egen skull, som vetenskapsakademien är angelägen om ifrågavarande nybyggnad, utan det är för en dyrbar nationel egendom, som nationen icke på något vilkor får afhända sig. Man torde då hafva skäl att anse ändamålet behjertansvärdt. Detta framgår äfven af den historik, som en föregående talare lemnade, liksom äfven af den efterföljande talarens anförande. Behovvet är trängande, har varat i många år samt är mycket stort. Vid den tid, då jag jemte friherre Nordenskiöld väckte motion i ämnet, hvilket var 1886, gjorde jag mig särskildt underrättad af intendenterna för de olika samlingarna, huru det förhöll sig, och en af intendenterna sade mig då, att han, bokstafligen taladt, icke visste hvar han skulle finna särskild plats för ett pappersark. Det låter galet, men det förhåller sig verkligen så, att den nuvarande riksmusebyggnaden är öfverhopad med denna värdefulla stategensdom, som samlats dit från alla möjliga länder, naturligen mest från vårt eget laud och derjemte i synnerhet från arktiska länder, dit våra vetenskapsmän sträckt forskningar, öfver hvilka vi hafva skäl att vara stolta. Nu kan en stor del af samlingarna icke bearbetas och löper risk att försämrans. Alla försigtighetsmått äro vidtagna, men då källare och vindar användas till förvaringsrum, är risken naturligtvis ganska stor.

Organiska ämnen må prepareras med arsenik aldrig så mycket, så äro de dock vid olämpligt förvaringssätt underkastade förskämning. Andra ämnen förvittra eller söndersmulas. Det förefaller således icke behöfva vara något tvifvel om, att behovvet att bygga är trängande. Frågan har också blifvit uppmärksammas af Kongl. Maj:t. Genom Riksdagens medgifvande har anslag erhållits och tomt inköpts. Kongl. Maj:t har också ytterligare framlagt saken tillika med utförliga ritningar och planer med begäran om anslag till byggnader, men denna begäran afslogs. Säkert är, att det alltid måste vara svårt att få en stor anslagssumma på en gång, hvaremot det går lättare, om man, när det finnes pengar, vid olika tillfällen afsätter måttliga summor. Riksdagen har för sitt eget hus afsatt medel så småningom, och der var det icke heller från början klart, huru penningarne skulle användas. Herrarne må icke glömma, att här är icke fråga om att lemna 100,000 kronor till vetenskapsakademien eller till någon, som när som helst kunde använda dem. Då kunde det vara skäl att fordra en tydlig och klar redogörelse för, huru mycket behöfdes och huru penningarne skulle användas. Men här är det icke fråga om något sådant; här beror det på Riksdagens eget omdöme att afgöra, huru och till hvilka belopp dessa reserverade medel skola användas. Icke ett öre af dessa 100,000 kronor får röras utan Riksdagens beslut.

Nu säger man i utskottet, att vi hafva inga ritningar eller kostnadsförslag att rätta oss efter, men beslutas afsättandet af penningar, måste något år gå, innan så stor summa samlats, att den verkligen vore för sitt ändamål tillräcklig. Ritningar behöfvas således icke nu. Hvad beloppet angår, så ser jag intet hinder att, då det kanske be-

höfves 500,000 kronor, afsätta 100,000, ty i hvarje fall förslår icke den sistnämnda summan. Då den afsatta fopden nått tillbörlig storlek, står den till Kongl. Maj:ts och Riksdagens disposition och då först torde rätta tiden vara inne att afgöra, huru byggnaderna skola utföras. Statsutskottet har nu anfört att hvarken plan eller kostnadsförslag föreligga, då fråga är om att afsätta 100,000 kronor hvar annat år eller så omkring. Hade åter sådan plan funnits, skulle utskottet förmodligen hafva sagt, att dervid vore intet afseende att fästa, ty det vore ju icke meningen att bygga efter densamma, emedan planerna, då byggnadsfonden ernått tillräcklig storlek, hunnit föräldras. Allra minsta utsigt att gå igenom skulle frågan hafva om med framläggande af plan och kostnadsförslag hela anslagsbeloppet på en gång begärdes, och sålunda komme frågan alltid in i en återvändsgränd. Statsutskottet säger vidare, att Kongl. Maj:t må framställa förslag om ifrågavarande anslag, men utskottet är icke konsekvent i detta. Vid innevarande riksdag har utskottet tillstyrkt en motion af mig om anslag, utan att på ringaste sätt begära, att Kongl. Maj:t genom någon åtgärd skulle understödja motionen. Hvad som af nämnda princip har verklig grund är, att Riksdagen utom i de fall, om hvilka den sjelf har fullständig kunskap, icke bör på en motionärs framställning afgöra en sak, som icke förut af Kongl. Maj:t blifvit pröfvad. Men just denna fråga har af Kongl. Maj:t blifvit pröfvad. Kongl. Maj:t har upprepade gånger åtminstone i proposition vid 1884 års riksdag framhållit, att anslagsbehovet för riksmusei nybyggnad är mycket större än ett belopp af 100,000 kronor. Kongl. Maj:t har till denna Riksdag icke återkommit med denna begäran, och jag fruktar, att han icke så snart skall åter framdraga denna fråga. Hvarför? Icke därför att Kongl. Maj:t förnekar behovet eller anser det redan uppgjorda förslaget odugligt, utan endast därför att Kongl. Maj:ts rådgifvare har något som ligger honom närmare om hjertat. Nu frågar jag: kan det under sådana förhållanden vara kammaren värdigt att säga nej till en anslagsbegäran, hvars berättigande Kongl. Maj:t erkänt, endast därför att i frågan icke någon kongl. proposition föreligger? Skall Riksdagen säga: "Det är ett stort och godt ändamål som afses, men vi bry oss icke derom. Behovet är trängande och saulingarne löpa fara att försämrans, men, då Kongl. Maj:t icke begärt något anslag, bry vi oss icke derom." Det synes mig, som om statsutskottet skulle bättre hafva tagit vara på Riksdagens värdighet, om utskottet ingått på en närmare undersökning af förhållandena, och om utskottet kunnat förvissa sig om behovets verklighet, borde utskottet derefter hafva föreslagit Riksdagen beviljandet af de för dess tillfredsställande erforderliga medel.

Jag kan för min del icke annat än tillstyrka bifall till motionen.

Herr Casparsson: I föregående punkt har mycket talats om principer och principer, men det visar sig att i fråga om anslag är det med principerna både si och så. Det tror jag mig dock kunna påstå, att inom statsutskottet har den principen eller åsigten alltid gjort sig gällande, att för en anslagsbegäran, som blifvit till Kongl. Maj:t framställd, men som Kongl. Maj:t icke funnit skäl att för Riks-

*Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts.)*

Ifrågasatt
anslag till
byggnads-
fond för
naturhisto-
riska riks-
museet.
(Forts).

dagen framlägga, det fordras ofantligt starka och öfvertygande skäl, om statsutskottet på grund af enskild motion skall kunna förorda en sådan framställning inför Riksdagen. Sådana starka och öfvertygande skäl hafva, enligt mitt förmenande, här icke förebragts. Att lemna anslag för bildandet af en fond till en byggnad, för hvilken icke någon plan är uppgjord och ingen kostnadsberäkning framlagd, tror jag icke statsutskottet med skäl kunnat tillstyrka. Skall man föreslå ett anslag, bör man åtminstone låta Riksdagen få veta beloppet i dess helhet, som det kommer att omfatta. Kunna motionärerna deremot i Riksdagen skaffa framgång åt sina åsichter, skulle det visserligen icke vara mig okärt, men såsom statsutskottsledamot kan jag icke annat än biträda det slut, hvartill statsutskottet kommit, till hvilket beslut jag här yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten yrkats dels bifall till utskottets deri gjorda hemställan, dels ock, af herr *Adelsköld*, bifall till den af honom i ämnet väckta motion.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

61—79 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

80 punkten.

Ifrågasatt
skadestånd
åt bygg-
mästaren
H. Hallström
för lidna för-
luster å
universitets-
byggnaden i
Upsala.

Herr Wieselgren: Jag vill icke påstå, att jag skulle hafva haft mod att väcka denna motion, men då den nu är väckt och föreligger i Riksdagen till förnyad pröfning, måste jag säga, att jag anser mig förbunden att beträffande densamma i år afgifva samma votum, som jag afgaf i fjor. Jag behöfver icke upprepa motiven för det beslut, i hvilket största delen af kammarens ledamöter då deltog. Minnet af de anföranden till förmån för byggmästaren Hallström, som då afgifvos i kammaren, torde icke hafva förbleknat. Min öfvertygelse är, att Riksdagen i detta fall icke bör låta sitt handlingssätt bestämmas af vilkoren i kontraktet, det må vara så juridiskt bindande som helst. De bestämma den *juridiska* rätten, men den är här *icke* i fråga; Här gäller det något mer och öfver den. Här är fråga om, huruvida staten såsom den rikaste arbetskontrahenten i vårt land skall göra, hvad hvarje enskild, som hade råd dertill, utan tvifvel skulle hafva gjort, derest han ville tillvunnit sig erkännande af att hafva handlat *ädelt*. Då jag fattar min uppgift såsom svensk folkrepresentant så, att jag anser mig böra tillse, att äfven svenska staten i sitt handlingssätt icke blott fyller hvad dess kontrahent kan kräfvat enligt den juridiska rätten utan äfven visar sig högsinnad och ädel, förklarar jag, att jag i år liksom i fjor stannar för det beslut, som Kongl. Maj:t då begärde af Riksdagen, statsutskottet tillstyrkte, Första Kammaren fattade och

som endast på sju röster föll i den gemensamma voteringen. På grund af denna min uppfattning ber jag att för min del få yrka bifall till herr Thermænius' i ämnet afgifna motion.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att derunder endast yrkats bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt, samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfveivägande ja besvarad.

Ifrågasatt skadestånd åt byggmästaren H. Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en väganläggning mellan Wistträsk och Glommerträsk, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets den 21 och 22 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 2, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om införande af obligatorisk undervisning vid rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor rörande de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, med anledning af väckt motion rörande folkskolelärares rätt att till skolrådet afgifva yttranden i pedagogiska frågor.

Ifrågasatt rätt för folkskolelärare att till skolrådet afgifva yttranden i pedagogiska frågor.

Herr Nyström: Jag är helt och hållet ense med utskottet i afseende på sjelfva saken, att det kan vara både rätt och skäligt samt förmånligt att åt den ordinarie lärarepersonalen inom folkskolan lemnas tillfälle att yttra sin mening i afseende på skolväsendets anordning samt tukt och undervisning. Deremot är jag icke säker, att det sätt utskottet föreslagit för att nå detta mål i alla fall är det bästa. Min invändning afser det fall, då folkskolan är mycket stor med en mängd lärare och lärarinnor, och det torde der blifva rätt betungande för skolrådet att inhemta utlåtanden från hela denna personal eller bereda tillfälle för samtliga lärare att utlåta sig i förekommande ärenden.

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts).*

Följden blefve en hel mängd papper och skriftliga inlagor från denna lärarepersonal, och då skolrådet vore skyldigt att fästa vederbörligt afseende vid och underkasta dessa en viss pröfning, komme detta att åt skolrådets förhandlingar gifva tunga former, något som enligt min åsigt vore föga lämpligt. Deremot tror jag att saken skulle kunna förenklas i sådana fall, då i de större skolorna finnas förste lärare, som väl måste anses innehafva den förnämsta erfarenheten och det bästa omdömet i pedagogiska ämnen. Förste läraren står dessutom i daglig beröring med den öfriga lärarepersonalen och kan således lätt inhemta deras mening i hithörande frågor. Skolrådet skulle alltså genom att begära yttrande från första läraren lättast vinna det åsyftade målet, och så tillgår det väl i de flesta fall redan nu. I de större skolorna med en talrik lärarepersonal skulle således genom förste lärarne de underrättelser inhemtas, som här afses. Jag tror icke det är nödigt att göra något yrkande, då, i fall skrivelsen till Kongl. Maj:t beslutas, Kongl. Maj:t torde fästa skäligen afseende vid i riksdagen förekomna uttalanden, och således måhända i fråga om de större skolorna vidtaga någon sådan anordning som den nu förordade. Något yrkande har jag således icke velat framställa utan endast velat påpeka detta förhållande med de större folkskolorna.

Herr Törneblad: Jemte det jag på det lifligaste instämmer i hvad den föregående talaren i frågan yttrat, skall jag bedja att få påpeka ett par förhållanden, som torde förtjena att tagas i betraktande vid affattandet af det förslag, som här är i fråga. Det förhåller sig såsom utskottet också ganska riktigt erkänner, att sjelfva definitionen af de frågor, i hvilka lärarepersonalen skulle höras, är högst vigtig. "Frågor rörande skolväsendets allmänna anordning, tukt och undervisning". "Skolväsendets allmänna anordning", det må så vara, ty det är frågor af stor och genomgripande vigt, men "frågor rörande tukt och undervisning" derunder kommer nästan allt med undantag af befordrings- och rent ekonomiska frågor, och det kan komma att föranleda många svårigheter, trassel och krångel vid tillämpningen, om icke genom Kongl. Maj:ts redaktion af författningen den blir något bestämdare.

Jag antager, att hvad landet beträffar, det icke borde komma ifråga annat än att höra lärarne för hvarje särskild skola i frågor som röra den. Men man kan också ifrågasätta huruvida man icke efter utskottets redaktion i åtskilliga frågor bör höra alla lärarne inom distriktet. Men detta kunde understundom blifva ganska betungande, och säkert är, att hvad städerna angår — om jag tager exempel från Stockholm, der det i en enda skola kan finnas 40, 50 lärare — det blefve ytterst tunga former, om man der skulle höra alla lärarne i de särskilda frågorna.

Denna skrivelse synes dock icke afse Stockholm, enär skolråden der icke hafva att göra med det pedagogiska, utan det är *öfverstyrelsen*, som handlägger sådana frågor.

Af allt hvad jag nu sagt torde framgå, att frågan icke torde vara

mogen för den nu ifrågasatta skrivelsen från Riksdagen. Jag skall därför tillåta mig att yrka återremiss. Jag behjertar syftemålet.

Herr Ericsson: Jag skulle icke djerfts uppträda i en fråga, som ligger så långt från de frågor, som jag i allmänhet intresserar mig för, om jag icke ansett mig böra höja en varnande stämma mot en skrivelse i den rigtning, som nu är föreslagen. Jag har någon erfarenhet i ifrågavarande ärende från den tid, då jag satt såsom ledamot af skolrådet i min församling. Vi försökte verkligen då samma ypperliga sätt, som här förordäts. Vi hade flere sammanträden med lärarepersonalen, men säkert är, att hvad vi uträttade dermed lände föga till fromma för skolan. Det lände endast till besvär och strider med skollärarne, ty hvar och en vet att skollärare kunna språka mycket och hålla på länge! Jag kommer väl aldrig mer att sitta i skolrådet. Det var den värsta pina i kommunal väg jag varit med om, och jag beklagar dem, som — i händelse en lag i nämnda syfte blefve utfärdad — skulle rådslå med hela lärarepersonalen på en gång. Att enskildt inhemta en och aunan lärares åsigt under hand, deremot kan jag naturligtvis icke hafva något att invända. Det är emot den tvungna och lagstadgade öfverläggningen, som jag opponerar mig. Dessutom har jag stora betänkligheter mot skrivelser. Jag har sett mycket ondt komma af skrivelser, men föga godt. Om man skall skriva, bör man begära något, om hvars gagn man är fullt öfvertygad.

På dessa grunder får jag härmed yrka afslag å betänkandet.

Herr Treffenberg: Här hafva framstälts olika yrkanden, dels om bifall till utskottets förslag, dels om återremiss, dels ock slutligen af den siste talaren om afslag.

Då jag nu går att bemöta de invändningar, som framstälts mot förslaget, ber jag att först få vända mig mot den förste talaren. Han framhöll de svårigheter, hvilka särskildt i Stockholm skulle uppkomma af tillämpningen utaf den föreskrift, hvarom nu är fråga, nemligen att folkskolelärarne skulle beredas tillfälle att höras i sådana frågor, som röra skolväsendets allmänna anordning samt tukt och undervisning, detta därför att det i Stockholm vore så många lärare. För min del kan jag dock icke finna, att någon svårighet alls behöfver uppstå af detta förhållande, ty det bör vara en ganska enkel och användbar utväg för folkskolestyrelsen i Stockholm att genom anslag, på "tabula nigra" — jag förmodar väl att en sådan finnes i Stockholms skolor — i de särskilda folkskolorna eller genom att annorledes kommunicera sig med samtliga lärare gifva dem tillkänna, att styrelsen önskar höra deras uttalande öfver en så och så beskaffad fråga, och att de ega att inkomma med detta utlåtande inom viss bestämd tid. I sådant fall stode det ju ock lärarne till buds att hafva ett sammanträde för afgifvande af kollektivt yttrande i frågan, med en hvar öppen lemnad rätt att, om han icke hyllar pluralitetens mening, afgifva ett särskildt yttrande. Ett dylikt kollektivt utlåtande, föreställer jag mig, borde vara af vida större värde för styrelsen, än om hvarje särskild lärare afgäfve för sin del ett speciellt yttrande. Det lilla besvär, som styrelsen

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts).*

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

skulle få att granska inkomna yttranden, i fall de blefve många, det besväret finge väl folkskolestyrelsen, liksom så många andra styrelser, underkasta sig.

Hvad vidare beträffar herr Törnebladhs anmärkningar, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det icke är meningen med utskottets förslag, att styrelsen nödvändigt skall "höra lärarne" — det står ej så i betänkandet — utan att lärarne skola *beredas tillfälle* att yttra sig. Om lärarne sedan icke begagna sig af detta tillfälle, är styrelsen således oförhindrad att i alla fall fatta beslut i frågan. Det är af vigt att lägga märke härtill. Andra Kammarens utskott hade ju föreslagit en obligatorisk föreskrift, att lärarne skulle höras, men kammaren fann detta vara olämpligt, och just därför förändrades sjelfva klämman på sätt som skett.

De svårigheter, som möjligen kunde uppkomma i nu anmärkta hänseenden, synas mig alltså icke alls vara oöfvervinneliga. En sak är här vidare att lägga märke till, på hvilken äfven utskottet fästet uppmärksamheten, nemligen att det i nästan alla civiliserade länder praktiseras på det sätt, som nu föreslagits. Sådana anordningar hafva annorstädes länge tillämpats och, så vidt upplyst blifvit, icke ledt till några som helst olägenheter.

Vidare synes det mig, att man har allt skäl att beakta de opinionsyttringar, som afgifvits i frågan. Icke mindre än två allmänna folkskoleläraremöten hafva yttrat sig i samma rigtning, som det föreliggande förslaget, och deribland det senast församlade, 1888 års möte. Detta möte räknade icke mindre än 1,735 deltagare, och alla voro der ense om angelägenheten af, att folkskolelärarne bereddes tillfälle att i lokalstyrelserna öfva något inflytande på ärendenas behandling. Nyligen har också en sakkunnig person, seminarierektorn C. Kastman, uttalat sig på enahanda sätt.

Den siste talaren omnämnde sin erfarenhet om andra svårigheter, som uppstode vid öfverläggningarne inom skolråden, om lärarne vore der närvarande. Jag känner ej om eller i hvad mån en sådan erfarenhet gjorts äfven på andra håll, men icke är det sagdt, att om missälligheter uppstå vid öfverläggningarne, felet alltid ligger enbart hos folkskoleläraren. Skolrådsledamöterna kunna ju också kanske vara krångliga att komma öfverens med, och i sådant fall är felet väl deras.

Jag tror, att det skulle göra ett högst otrefligt intryck både i medkammaren och bland allmänheten, om Första Kammaren skulle afslå detta förslag, som skulle medföra verkligt gagn och, såvidt jag kan se, inga olägenheter, såsom jag redan sagt, ty hvad som här framhållits såsom olägenheter tyckes mig vara af underordnad betydelse och icke förtjena, att man dervid fäster något afseende, allra helst som regeringen säkerligen, innan den utfärdar något påbud i den rigtning, som här är ifrågasatt, skall låta sig angeläget vara att infordra samtliga vederbörandes yttranden i ämnet och derefter lämpa de blifvande föreskrifterna. För öfrigt anser jag, att äfven utan någon framställning i ämnet från Riksdagens sida, det står regeringen fritt att i hvilket ögonblick som helst besluta den sak, hvarom här är fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Jag för min del vill i allmänhet icke vara med om att besluta skrivelser till regeringen, hvilka icke äro fullt behöfliga, och det anser jag icke den af utskottet föreslagna skrivelserna vara.

I fråga om folkskolelärares deltagande i skolrådets förhandlingar har jag en motsatt erfarenhet mot den föregående talare, som derom yttrade sig. Han sade, att man på hans ort gjort försök att låta lärarne taga del i förhandlingarne, men att försöken misslyckats. I den kommun jag tillhör, hafva vi försökt detsamma, och dessa försök hafva fullkomligt lyckats. Skolrådet hör läraren i förekommande frågor, och vi komma mycket väl öfverens med honom.

Der det är så lyckligt stäldt som i min kommun, der behöfvas således icke några sådana föreskrifter som dem, hvarom här är fråga, men förhållandet är nog icke detsamma på alla håll, och der man icke kan komma öfverens med sin lärare, der fruktar jag, att dessa föreskrifter skulle blifva orsaken till idel krängel och trakasserier. Jag anser således, att der förhållandet mellan skolråd och lärare är godt, behöfvas icke föreskrifterna, och att der förhållandet är dåligt, de kunna verka skadligt. Då följaktligen enligt min åsigt sådana föreskrifter äro i hvarje fall fullkomligt onödiga, kommer jag, fast på olika grunder, till samma slutsats som den föregående talare, hvilken icke velat vara med om skrivelserna, och yrkar afslag på utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Jag är af samma öfvertygelse som den siste ärade talaren, och den näst föregående, hvilken yttrat sig för afslag å utskottets förslag. För vinnande af det mål, som åsyftas, är det icke erforderligt att besluta den föreslagna skrivelserna. Målet kan vinnas på annat sätt och, såsom här är nämndt, utan några ovilkorliga föreskrifter. Den ordning, som man velat påbjuda, tillämpas, såsom friherre Barnekow påvisat, redan nu å de flesta orter, der man har så qualificerade folkskolelärare, att man utaf dem kan få några nyttiga och behöfliga upplysningar, men tyvärr är detta icke förhållandet allestädes. Jag anser det vara fullkomligt öfverflödigt att gifva sådana lärare mer inflytande på folkskoleärendena, än som är nätt och jemnt nödvändigt.

Jag vill dessutom mot förslaget göra den ytterligare invändning, att om i förefallande frågor alla lärare i ett distrikt skola inkallas för att rådfrågas i skolrådet, lärarne skulle härigenom i vidsträckt distrikt rätt ofta orsakas resor på kanske många mil, och då uppstår den frågan: hvem skall bekosta dessa resor? Skola lärarne sjelfve bekosta dem, eller åligger det kommunen att göra detta? Härpå finnes i utskottets betänkande icke något svar.

Som sagt, jag tror icke denna skrivelse vara af behofvet påkallad, och i så fall anser jag, att Riksdagen icke heller bör till regeringen afsända någon skrivelse i ämnet.

Jag får derfor yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Om förhållandena vore öfverallt sådana, som de äro i friherre Barnekows hemtrakt, skulle äfven jag anse, att hvarje

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgiva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

sådan skrifvelse som den nu ifrågasatta vore onödig; men då det icke torde allestädes vara så väl bestämdt — hvilket man bör hafva rätt att antaga på grund af uttalandet af 1888 års allmänna folkskoleläraremöte, som stannat vid samma åsigt, som uttalas i utskottets betänkande, torde frågan om lämpligheten af att affärda en dylik skrifvelse ställa sig något annorlunda än friherre Barnekow ansåg, då han slutade med att yrka afslag å utskottets hemställan.

Jag delar fullkomligt utskottets ordförandes uppfattning med afseende å formuleringen af Andra Kammarens beslut och den af utskottet tillstyrkta "klämman". Jag kan *icke* finna att orden "tukt och undervisning" kunna gifva anledning till misstyndningar; men deremot hafva orden "frågor som röra skolväsendets *allmänna anordning*" förefallit mig vara ett allt för sväfvande uttryck, som kan gifva upphof till obehagliga tvister emellan skolråden och folkskolelärarne. Det skulle ju lätt kunna hända, att en lärare anser någon fråga angå skolväsendets "allmänna anordning", men deremot skolrådet anser den icke höra till denna kategori. Tvister skulle på detta sätt lätt kunna uppstå emellan lärarne och skolråden. Men jag har dock stannat vid den öfvertygelse, som äfven utskottets ordförande uttalade, att de föreskrifter i ämnet, som Kongl. Maj:t måste komma att utfärda efter det samtliga dertill grundlagsenligt befogade myndigheter blifvit i ämnet hörda, säkerligen icke skola komma att i denna del lemna tillfälle till olika uppfattningar om, hvad Kongl. Maj:ts mening är. Jag tror därför, att denna anmärkning mot affattningen af klämman, ehuru befogad, icke bör tillmätas någon större betydelse.

Jag instämmer likaledes i ordförandens yttrande derutinnan, att jag tror, att det skulle göra ett "ogynsamt intryck" om Första Kammaren skulle afslå detta förslag. Det är väl icke underligt, att man vill medgifva de med afseende på undervisningsfrågor verkligt sakkunnige personerna, lärarne, tillfälle att yttra sig i de frågor, som just ligga inom deras område; och skulle kammaren stanna vid att afslå förslaget härom, skulle mycket lätt ett sådant beslut komma att af allmänheten anses bero på helt andra motiv än sådana, som framhållits af friherre Barnekow. Ansåge man, att hans motiv varit bestämmande för kammarens beslut, då gjorde ett afslag mindre; men beslutes afslag, torde det lättare komma att förknippas med åtskilliga andra här anförda skäl, hvilkas befogethet jag icke tror vara fullt så oomtvistelig. Det händer nog, att folkskolelärare här och der äro mindre dugliga och åtskilligt "pratsjuka"; men säkerligen har *flertalet* lärare visat sig ega både den sakkunskap i och det intresse för skolfrågor, att de borde utan några betänkligheter kunna tillerkännas rätten att få sig tillfälle beredt att i förekommande fall yttra sig i sådana frågor.

På dessa grunder får jag för min del yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Här nämndes af friherre Barnekow, att det skulle väl kunna gå för sig att höra folkskolelärarne i sådana distrikt, der skolråd och lärare draga jemnt, der således förhållandet dem emellan vore godt, men att deremot en föreskrift derom skulle

blifva ödesdiger, der förhållandet vore motsatt. Jag anser alldeles tvärtom, att just i sådana fall, der man icke drager jemut, utan missämja råder emellan skolrådet och dess ordförande, å ena, och folkskoleläraren, å andra sidan, en föreskrift är nödvändig derom att läraren bör lemnas tillfälle yttra sig öfver de frågor, som förekomma i skolrådet. Det är ju icke alls sagdt att, der missförhållanden förefinnas, all skuld dertill ligger hos skolläraren; felet kan mycket väl bero på skolrådets ledamöter eller ordförande. Men i detta fall kan, om icke någon föreskrift af nyssnämnda beskaffenhet finnes, det mycket väl hända, att en skicklig lärare, som skulle kunna tillhandagå skolrådet med värdefulla upplysningar, dock aldrig blir kallad till skolrådet derför att man icke vill se honom inför sig. För öfrigt skulle ju skolrådet ej ens behöfva underkasta sig obehaget att personligen sammanträffa med läraren, om detta vore ett så stort obehag, ty, i fall ett sådant påbud, som här är ifrågasatt, utfärdas af regeringen, har skolrådet den utvägen öppen att infordra lärarens skriftliga yttrande.

En ytterligare fördel af förslagets antagande är den, att i händelse klagan föres öfver något skolrådets beslut, den myndighet, som skall pröfva besvären, antagligen ofta finge frågan mycket mera allsidigt utredd, infall läraren deri uttalat sin särskilda mening. Äfven ur denna synpunkt anser jag således förslaget vara af vigt.

Någon talare nämnde, att det vore otjenligt att bereda odugliga lärare något inflytande på skolfrågornas ordnande. Jag vill då säga, att i sådana fall, der läraren är oduglig, kommer det inflytande, som gör sig gällande från hans sida, säkerligen att blifva högst obetydligt.

Den siste talaren frågade hvem som skulle betala resorna, som növäddiggjordes om folkskolelärarne skulle inställa sig vid skolråds-sammanträdena. Jag tänker, att den frågan icke är af någon större praktisk vigt, ty det lär icke vara nödigt för ett skolråd att för *hvarje* uppkommen fråga hålla särskildt sammanträde och kalla läraren inför sig samt förelägga honom viss tid, inom hvilken han hade att afgifva sitt utlåtande. De flesta skolfrågor äro af beskaffenhet, att det skulle gå mycket väl för sig att t. ex. blott vid terminernas början eller dess slut behandla dem alla på en gång och då kalla läraren inför skolrådet. Jag föreställer mig dessutom att redan nu, om skolrådet skulle vilja höra läraren öfver någon fråga och derför nödgades kalla honom inför sig, läraren svårligen skall kunna undandraga sig att komma tillstädes.

Men om sålunda alla de anmärkningar, som hittills framkommit, icke äro af beskaffenhet att göra mig tveksam om förslagets lämplighet, så hyser jag deremot några tvifvelsmål med afseende å en annan sak, som äfven påpekats i utskottets utlåtande, nemligen det något obestämda i ett uttryck i "klämman", dock visserligen icke i orden "tukt och undervisning" hvarom herr Törnebladh talade. Dessa ord tyckas mig tvärtom vara ganska klara och det förvånar mig, att en anmärkning derom framkommit från herr Törnebladh, ty han, såsom gammal skolman, borde bäst veta hvad "tukt och undervisning" vill säga. Svårigheten ligger deremot i det något sväfvande uttrycket "frågor, som röra skolväsendets allmänna anordning". Dessa ord äro

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(L'orts.)*

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

verkligen otydliga och kunna nog uppfattas på mångahanda olika sätt. Jag tviflar dock icke på att, om skrivelse kommer till stånd, regeringen vid utfärdande af föreskrifter i ämnet kommer att så precisera bestämmelserna, att någon missuppfattning icke behöfver befaras.

Herr Alin: Den nu föreslagna reformen hör till dem, som jag anser mig kunna vara med om. Jag anser nemligen, att en åtgärd i den riktning, som utskottet föreslagit, skall väsentligen undanröjda anledningarna till agitationer i syfte att bereda åt folkskolelärarne själskrifven plats i skolråden. På denna grund instämmer jag med utskottets ordförande i yrkandet på bifall till utskottets hemställan.

Herr Widmark: Om vi alla erkänna, att det är god ordning att skolrådsordföranden villigt och gerna och på vänskapligt sätt inhemtar folkskolelärarnes tanke i skolfrågor och då vi alla anse, att ett sådant förhållande är synnerligen önskvärdt, kan jag icke se, hvarför vi icke skulle begära att och detta, som vi anse för ett godt, blifver föreskrifvet såsom en skyldighet. Som jag ej heller kan finna att af en sådan föreskrift som den, hvarom här är fråga, skulle följa några anledningar till förvecklingar eller obehag, får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Jag vill icke bestrida att det kan vara möjligt att, om kammaren afsloge denna fråga, det kunde verka ett ogynnsamt intryck på medkammaren, men jag fäster mig icke vid det, ty när jag anser saken vara riktig, får Andra Kammaren säga hvad den vill. För resten äro vi riksdagsmän vana vid att misstydas. Man får se i tidningarna saker, som man förvånas öfver. Motiven hafva varit helt andra. Ju längre man får vara med, desto mera van blir man vid sådant. Jag anser emellertid denna fråga af vikt, då förhållandet är så lyckligt att den ifrågasatta lagstiftningen icke är behöflig. Blir lag i ämnet stiftad, och det är oenighet mellan skolråden och lärarne, blir oenigheten blott ännu större än förut. Detta kan icke genom någon lag afhjelpas utan måste ske på annat sätt. Det är vanligen icke endast lärarens fel, utan bådas.

Jag befarar således att, om lagen kommer till stånd, förhållandet blifver sämre.

Det är visserligen för närvarande ett godt förhållande i min församling mellan lärare och skolråd, men det har likväl icke alltid varit så. Vi hafva varit i det predikamentet att vi önskat få bort en fullkomligt oduglig lärare. Vi plågades med honom i tolf år. Vi gingo ända till Kongl. Maj:t men fingo afslag. Slutligen gick han frivilligt bort. Jag försäkrar att om vi då haft en sådan lag som denna, förhållandet blifvit mycket värre. Jag har således erfarenhet å begge hållen.

Jag fäster mig icke vid Andra Kammarens dom och icke heller hvad pressen eller allmänheten säga om våra motiv, ty dem står jag för.

Herr Billing: Om det nu framlagda förslaget blefve lag, kunde

deraf följa tvistigheter mellan skolråd och lärare. Men en annan följd kunde också blifva att bandet knöts fastare samman mellan skolråd och lärare. Ehuru jag därför icke dristar mig till att yrka afslag på utskottets förslag, dristar jag mig icke heller till att yrka bifall till samma förslag, sådant det nu föreligger. Sådant det nu är formuleradt finnes väl knappast en enda fråga, som skolrådet har att handlägga, hvilken icke kunde dragas in under rubriken: "skolväsendets allmänna anordning samt tukt och undervisning". För min del skulle jag icke hafva något väsentligt emot om lärarne bereddades tillfälle att yttra sig i fråga om tukt och undervisning, men att utsträcka detta till skolväsendets allmänna anordning, deremot måste jag hafva betänkligheter, och dessa delas äfven af dem, som förordat förslaget, såsom t. ex. utskottets ordförande och herr Wieselgren. Står der i lagen att lärarne skola hafva tillfälle att yttra sig i fråga om skolväsendets allmänna anordning, så kan nästan icke ett enda beslut fattas af skolrådet, hvilket icke kan, om lärarne ej fått tillfälle yttra sig deröfver, göras till föremål för besvär. Kommer ett sådant mål till myndigheterna och besvär anförts deröfver att lärarne icke lemnats tillfälle yttra sig, då måste beslutet upphävas på den grund att det icke förberedts i föreskrifven ordning. Jag tror icke att man bör besluta en underdånig skrifvelse, i hvilken förekomma uttryck, som från alla sidor erkänts vara i hög grad olämpliga; och det är olämpligt att begagna detta uttryck "skolväsendets allmänna anordning" utan inskränkning. Nu kan man säga, att Kongl. Maj:t nog formulerar lagen bättre än Riksdagens förslag antyder; men det kan väl icke vara lämpligt att båda kamrarne, således hela Riksdagen, skrifer till Kongl. Maj:t och begär att lärarne skola få tillfälle yttra sig om skolväsendets allmänna anordning, under det att åtminstone Första Kammaren icke auser att sådant tillfälle bör dem beredas. Om utskottets förslag innehållit blott "tukt och undervisning" skulle jag röstat därför, men nu är det svårt göra detta.

Jag ber att få yrka återremiss i det af mig angifna syfte.

Herr Reuterswärd: När jag nyss hade ordet begick jag den försummelsen att icke läsa till punkt och förbisåg derigenom att Första Kammarens tillfälliga utskott föreslagit den förändringen att *tillfälle skulle beredas* lärarne att yttra sig. Men, i samma stund man bereder dem tillfälle dertill, komma de säkert att fordra detta som en rättighet, och detta vill jag icke vara med om.

En talare yttrade, att det skulle göra ett ogynnsamt intryck, om Första Kammaren uttalade sina betänkligheter i en så viktig fråga som denna. Jag är visserligen icke den, som vill förorsaka ogynnsamma intryck, allra minst hos medkammaren, men jag säger som friherre Barnekow, att då vi hafva en olika mening, så skola vi också uttala den. En annan talare sade, att han icke fann något oudt i förslaget och därför skulle vi skrifva till Kongl. Maj:t. Skulle vi skrifva i alla sådana fall, så skulle vi få skrifva snart sagt om allting. Jag vill, att vi skola skrifva endast om det är något nyttigt och godt som vi eftersträfva, ty man kan inte begära att Kongl. Maj:t, öfverhopad af göro-

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttrandet i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

mål, skall yttra sig om alla frågor, som det icke är något ondt uti, men icke heller något godt.

Jag instämmer i hvad den siste talaren yttrade beträffande sjelfva uttrycken i betänkanDET. Han yrkade dock återremiss, men jag yrkar afslag.

Herr Treffenberg: Det är för märkvärdigt att jag icke tyckes blifva förstädd i en punkt af friherre Barnekow och, om jag icke tager miste, äfven af den senaste talaren. Den förre tyckes vara af den åsigt att, der det icke är god sämja mellan skolråd och lärare, der skulle, om en föreskrift utfärdas i det syfte, skrifvelsen afser, en sådan föreskrift verka högst menligt. Jag vill dock erinra derom, att man kan hafva å ena sidan en nitisk, kunskapsrik, duglig och erfaren lärare och å andra sidan ett skolråd och en ordförande, som visat sig likgiltig för folkskolan. Då denna fråga bereddes i utskottet framhölls af en ledamot att i detta hänseende man från hans trakt gjort en sorglig erfarenhet, ja, så sorglig, att jag icke vill här repetera hans ord. Men om så vore att en ordförande, på hvars personlighet ju så ofta beror om skolrådet kommer att utöfva ett gynnsamt eller ogynnsamt inflytande på folkskolan, är likgiltig eller okunnig i pedagogiska frågor eller saknar erfarenhet, då frågar jag: är det icke till skada för *sjelfva saken*, om icke skolläraren, den nitiske, erfarna och insigtstulle skolläraren får tillfälle att säga sin mening. Och jag erinrar derom ännu en gång, icke är det meningen att etablera formligt gräl mellan skolråden och lärarne. Detta kan undvikas genom det föreslagna sättet som står skolrådet öppet att använda när nemligen skolrådet finner ett personligt sammanträffande med läraren obehagligt, då skolrådet eger att bereda honom tillfälle att skriftligen afgifva sitt yttrande. Jag frågar, kan detta vara förenadt med olägenhet. Jag kan icke tro det.

Herr Billing sade att från *alla* sidor uttrycket "frågor, som röra skolväsendets allmänna anordning" skulle hafva ansetts olämpligt. Jag vill dock i det fallet erinra derom, att den förste talaren ansåg just detta uttryck i klämman vara det enda, som dugde, och att det icke geru kunde blifva föremål för missförstånd. Det är således icke från "alla" sidor uttrycket ogillats. För min del — jag upprepar det — anser jag väl uttrycket vara så omfattande att det är svårt att göra begripligt hvad som bör inrymmas derunder, men jag erinrar om hvad jag förut sagt: om regeringen, sedan frågan utredts, kommer till den åsigten att uttrycket är olämpligt och skulle kunna gifva skolråden anledning antaga att det vore skolrådets skyldighet att bereda lärarne tillfälle att yttra sig i *alla* förekommande frågor, hvad hindrar då regeringen att stryka dessa ord och inskränka sig till uttrycket "tukt och undervisning". Herr Billing ansåg vidare lämpligt att återremittera betänkanDET i syfte att de nämnda orden, som äro föremål för miss tydning, måtte strykas. Ja, återremitteras utlåtandet till utskottet, så stryker väl utskottet dessa ord, men om utlåtandet i öfrigt kommer tillbaka i samma skick och bifalles, så blir ju följden den att frågan

förfallit. Jag föreställer mig nemligen att en inbjudan till medkammaren att förena sig om Första Kammarens beslut, svärligen kan leda till någon påföljd, allra helst som jag förmodar att samma beslut der skulle komma att emottagas med en viss animositet.

Herr Törneblad: Jag ber om ursäkt att jag vid denna sena timme tager uppmärksamheten i anspråk, men jag kan icke underlåta att närmare förklara hvad jag förra gången yttrade. — Jag utgår från den åsigten, som jag tror af kammaren delas, att, när en skrivelse aflätes, Riksdagen skall icke blott *veta* hvad den vill, utan äfven bestämdt och klart *uttrycka* detta. Och så bör det vara ej allenast därför att Riksdagen icke bör i onödan besvara regeringen och på denna kasta en utredning, som Riksdagen bort själf åstadkomma, utan äfven därför att kraften och betydelsen af Riksdagens skrivelser försvagas, om man den ena gången efter den andra kommer med omogna skrivelselförslag. Det heter ofta: detta är ju icke annat än en skrivelse, men vi hafva många gånger sett, att, när frågan kommit tillbaka, Riksdagen ej velat kännas vid den, därför att hvad den tänkt sig icke varit fullt tydligt och korrekt uttryckt.

Jag vill nu lemna bevis för att det i detta fallet icke är korrekt uttryckt hvad som afses. För det första talas icke om Stockholms stad, der skolråden icke hafva den befattning med pedagogiska ärenden som tillkomma skolråden å andra orter, utan denna tillhör öfverstyrelsen. Jag anmärker vidare uttrycket "folkskolläraernes ordinarie lärarepersonal" är oklart, ty, om man också säger att meningen är att höra lärarne vid de skolor, hvarom fråga är, så står det likväl icke så, utan "folkskolans ordinarie lärarepersonal", och dermed menas den, som har att sköta folkskolorna i distriktet i motsats mot småskolorna. Det är således icke klart, huruvida man skall höra en eller alla, efter ordalagen snarast alla. Vidare är det icke blott orden "skolväsendets allmänna anordning" som kunna blifva föremål för olika tydning. Jag tror att detta uttryck betyder mindre i det sammanhang, hvori det står, ty, när det står i direkt motsats till "tukt och undervisning", så fattar jag det, som rörande frågor af *principiel* natur eller om skolväsendets organisation. När det sedan kommer "tukt och undervisning" — och dessa ords betydelse fattar jag nog lika väl som någon annan, men just därför att jag fattar den, hvilket icke är svårt, så finner jag orden innebära för mycket — när de nemligen ställas *emot* "allmänna anordning", så är det gifvet att med dem afses speciella frågor. Och det finnes då icke *någon* fråga, som ej faller under dessa uttryck, och öfver hvilken således lärarne icke skola höras.

Det är sådana konsekvenser, som jag tror att Riksdagen icke vill draga af sin skrivelse. Jag kan icke lita på regeringens utredning i det fallet att regeringen skall göra tvärt emot hvad Riksdagen i sin skrivelse begärt, så mycket mera som motiveringen angående hvilka, som böra lemnas tillfälle yttra sig, icke rätt öfverensstämmer med hvad, som antydes i klämman.

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för folk-
skolelärare
att till skol-
rådet afgifva
yttranden i
pedagogiska
frågor.
(Forts.)*

Jag hemställer om kammaren verkligen kan anse skrifvelsen nu så väl affattad, att den bör aflåtas. Jag yrkar återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande nu förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels att samma hemställan skulle afslås, dels och att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre Klingspor erhöll på begäran ordet och yttrade: Med anledning af biskop Billings i gårdagens aftonplenum vid nionde punkten af statsutskottets utlåtande beträffande åttonde hufvudtiteln mot mig rigtade beskyllning, att jag klandrat domkapitlen och förklarat dem ingenting begripa i saken, anser jag mig skyldig förklara att mitt yttrande hvarken innehållit eller afsett ett så beskaffadt klander. Jag yttrade ungefär: de *genom* domkapitlen af inspektörerna aflemnade förklaringarne“ etc. med anledning af statsrevisorernas anmärkning samt vidare nämnde jag att i saken vägledande yttrande lemnats från ett af domkapitlen, men detta kan ej gerna innebära ett klander mot de öfriga, då domkapitlen enligt mitt förmenande ej haft något åliggande att ordna eller reglera folkskoleinspektörernas resor, hvarför mitt klander endast gälde det sätt, på hvilket den åsyftade organisationen för närvarande verkade.

Herr Sjöcrona anförde: Kammaren har i dag för andra gången bordlagt lagutskottets betänkande i anledning af väckta motioner angående ordnande af väghållningsbesväret på landet. Deraf följer att, om icke särskildt annorlunda beslutes, detta betänkande skall förekomma till behandling i nästkommande plenum, hvilket ju infaller på lördagen. För min del har jag icke något emot att redan då delta i ärendets behandling i kammaren, men på flere ledamöters derom framställda önskan, anser jag mig i egenskap af utskottets ordförande skyldig hemställa att denna ganska omfattande fråga i stället måtte förekomma i det plenum, som infaller nästkommande onsdag.

På gjord proposition beslöts, att lagutskottets ifrågavarande utlåtande skulle företagas till afgörande vid kammarens sammanträde nästa onsdag.

Torsdagen den 23 April.

31 N:o 23.

Justerades ett protokollsutdrag för gårdagen och denna dag samt fem protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.48 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
